

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра археології та музеєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Історичний факультет
Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи
«26» 08 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

Археологічної практики
для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 032 Історія та археологія
освітній рівень перший (бакалаврський)
освітня програма Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	диференційований залік

Викладач: Синиця Євген Валентинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. Синиця Євген Валентинович «26» 08 2021р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 2023/2024 н.р. Синиця Євген Валентинович «26» 08 2023р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник:

Синиця Євген Валентинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри археології та музеєзнавства

 (Терпиловський Р. В.)

Протокол № 10 від «23» 08 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2021 року № 4

Голова науково-методичної комісії (Терес Н. В.)

ВСТУП

1. Мета практики – закріплення і поглиблення теоретичних знань щодо методики польових археологічних робіт та отримання практичних навичок проведення сучасного археологічного польового дослідження у різних його складових (безпосереднє виконання натурних робіт під час археологічних розвідок та розкопок, фіксаційні процедури, первинне камеральне опрацювання археологічних матеріалів, укладання польової та звітної документації).

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Володіти сучасною професійною археологічною та пам'яткоохоронною термінологією.
2. Орієнтуватись в чинній нормативно-правовій базі, що регулює здійснення польових археологічних досліджень.
3. Знати засадничі принципи організації роботи археологічної експедиції.
4. Вміти застосовувати знання та навички під час практичної роботи.

3. Анотація практики:

Археологічна практика є невід'ємною складовою частиною навчального процесу. У відповідності з навчальним планом студенти історичного факультету ОР «бакалавр» освітньої програми «Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм» проходять археологічну практику у 2 семестрі. Проходження практики є обов'язковим для студентів. Застереження з огляду на стан здоров'я, що не дозволяє брати участь у виконанні певних дослідних процедур та/або перебувати в умовах польового експедиційного табору, не звільняють від проходження археологічної практики, а передбачають іншу форму її відпрацювання (опрацювання фондів археологічних та антропологічних колекцій у лабораторних умовах, робота з упорядкування польової та звітної археологічної документації тощо). Тривалість археологічної навчальної практики становить 2 тижні (3 кредити ЄКТС). Завдання та мета практики реалізуються шляхом групового та самостійного виконання кожним здобувачем навчальних та виробничих завдань в реальних умовах польового археологічного дослідження або, в разі зазначених вище застережень, дослідних процедур камерального циклу. Основною специфікою саме археологічної практики є те, що студенти-практиканти безпосередньо занурені в процес повноцінного наукового дослідження, що на стадії виконання земляних робіт (розбирання культурних шарів, розчистки заповнень об'єктів тощо) не може бути повторене, більш за те, щоразу йдеться про унікальний випадок, до того ж – без можливості точного прогнозу перебігу конкретних дослідних операцій. Щоденні завдання для практикантів на тій чи іншій ділянці роботи визначають безпосередні керівники досліджень, виходячи з поточних потреб роботи експедиції. Тож пропонується у програмі структура практики є радше рекомендацією, а не імперативною інструкцією, що вимагає чіткого виконання.

Практика проводиться в археологічних експедиціях Київського національного університету імені Тараса Шевченка та археологічних експедиціях інших науково-дослідних і музейних установ України, що проводять самостійні археологічні дослідження, а також фондів та архівних відділах зазначених установ. Методичне забезпечення практики здійснює кафедра археології та музеєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час практики кожний студент-практикант є членом колективу археологічної експедиції. Він повинен повністю виконувати завдання, передбачені програмою практики, забезпечувати ретельність та високу якість виконання робіт, неухильно дотримуватися правил

внутрішнього розпорядку експедиції (наукової установи) і техніки безпеки, своєчасно скласти та захистити звіт про проходження практики.

Завдання (навчальні цілі) полягають у ознайомленні студентів з основними принципами проведення польових археологічних досліджень в Україні, а також світовим досвідом в цій сфері, отриманні загального уявлення про різні етапи сучасного польового археологічного дослідження, оволодінні сучасними методами, формами організації та засобами роботи археологічних експедицій, формування професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи у виробничих умовах, набуття практичних навичок польової археологічної діяльності (земляні роботи, фіксаційні процедури, первинне камеральне опрацювання археологічних матеріалів, укладання польової та звітної документації тощо), оволодіння методикою науково-дослідної роботи з використанням археологічних предметів та польової археологічної документації як першоджерел для власне археологічних досліджень теоретико-реконструкційного рівня, палеоетнологічних та ширше – взагалі преісторичних досліджень, познайомитися на практиці зі специфікою археологічних предметів як предметів музейного значення, а також із шляхом археологічного предмету від його віднайдення в процесі польових досліджень до елементу музейного зібрання, засобу популяризації археологічних та історичних знань, способу матеріального унаочнення певних культурних особливостей регіону тощо.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати основні етапи польових досліджень археологічної пам'ятки (пам'яток), в роботі на якій (яких) брав безпосередню участь під час практики, або ж матеріали та документацію щодо цих досліджень, яка опрацьовувалася в рамках практики.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 1	5
1.2.	Знати основи чинного законодавства в сфері охорони археологічної спадщини та регуляції польових археологічних досліджень.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 2	5
1.3.	Знати порядок виконання дослідних процедур під час натурних археологічних досліджень.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 3	5
1.4.	Знати правила виконання фіксаційних процедур під час натурних археологічних досліджень.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 3	5
1.5.	Знати основні методи та етапи первинного камерального опрацювання археологічного матеріалу.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 4	5
1.6.	Знати правила ведення польової археологічної документації.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 5	5
1.7.	Знати основні методи консервації та реставрації археологічних знахідок в умовах польового археологічного дослідження.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 6	5
1.8.	Знати критерії відбору археологічних предметів для постійного фондowego зберігання та/або експонування.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 6	5

1.9.	Знати основні вимоги до укладання звітної документації про польові археологічні дослідження.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 7	5
2.1.	Вміти використовувати різноманітні джерела інформації, опрацьовувати тематичну літературу, а також нормативно-правові та інструктивні документи.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 1	5
2.2.	Вміти використовувати інструменти та прилади, що застосовуються на різних етапах сучасного польового археологічного дослідження.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 8	5
3.1.	Самостійно розробити історичну довідку про об'єкт археологічної спадщини, фондову колекцію археологічних предметів.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 5	5
3.2.	Підготувати звіт щодо практики		звіт	20
3.3.	Захистити звіт щодо практики		звіт	20

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	1.7.	1.8.	1.9.	2.1.	2.2.	3.1.	3.2.	3.3.
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

- 1. Індивідуальне завдання 1: РН 1.1., 2.1. – 10 балів/ 6 балів.*
- 2. Індивідуальне завдання 2: РН 1.2. – 5 балів/ 3 бали.*
- 3. Індивідуальне завдання 3: РН 1.3., 1.4. – 10 балів/ 6 балів.*
- 4. Індивідуальне завдання 4: РН 1.5., 4.1. – 10 балів/ 6 балів.*
- 5. Індивідуальне завдання 5: РН 1.6. – 5 балів/3 бали.*
- 6. Індивідуальне завдання 6: РН 1.7., 1.8. – 10 балів/ 6 балів.*
- 7. Індивідуальне завдання 7: РН 1.9. – 5 балів/ 3 бали.*
- 8. Індивідуальне завдання 8: РН 2.2. – 5 балів/3 бали.*
- 9. Підготовка звіту: РН 4.3. – 20 балів/ 12 балів.*

- підсумкове оцінювання: захист звіту – 20 балів / 12 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Перший модуль включає у себе набуття практичних навичок польової та камеральної археологічної роботи. Другий змістовий модуль включає набуття навичок аналізу проведеної роботи через складання звіту. Оцінка успішності студента здійснюється у двох формах: поточний контроль (оцінка участі студента-практиканта у роботі археологічної експедиції (або, в разі необхідності в особливих умовах проходження практики, лабораторних, фондкових або архівних дослідженнях в музейних або науково-дослідних установах), а також оцінка за звіт про проходження практики і підсумковий контроль (оцінка захисту звіту).

Студент-практикант отримує від безпосереднього керівника робіт індивідуальні завдання, що визначає місце, характер та обсяг роботи. За своєчасне та якісне виконання індивідуального завдання студент-практикант несе особисту відповідальність. Кожне індивідуальне завдання оцінюється керівником практики, сума оцінок за індивідуальні завдання складає оцінку за поточний контроль.

За результатами проходження практики студентом-практикантом складається звіт про проходження практики. Керівником практики оцінюється якість, повнота та оформлення звіту.

Під час захисту звіту студент отримує 4 залікових питання, що стосуються безпосереднього змісту звіту. Кожне питання оцінюється у 5 балів. Студент, який дав повну відповідь на ці питання, додає у свій актив отриману суму балів, що додається до балів, набраних студентом за результатами поточного контролю.

Результати проходження практики оцінюються за 100-бальною шкалою.

<u>Змістовий модуль 1</u> Участь у практичній археологічній роботі	<u>Змістовий модуль 2</u> Складання звіту про проходження практики	Захист звіту
60 залікових балів (максимум)	20 залікових балів (максимум)	20 балів

Умовою допуску до захисту звіту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою практики, та написання звіту. **Рекомендований мінімум** для допуску до захисту звіту – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Кількість балів за проходження практики	Захист звіту	Підсумкова оцінка
<i>Рекомендований мінімум</i>	<i>48</i>	<i>12</i>	<i>60</i>
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та передачі індивідуальних завдань та захисту звіту здійснюються відповідно до чинних нормативних документів університету.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура практики.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин
ЗМ 1. Участь у практичній археологічній роботі		
1	Тема 1. Вступна лекція. Інструктаж з техніки безпеки. Історія досліджень археологічної пам'ятки (пам'яток), що буде об'єктом досліджень під час практики, а також історична довідка про археологічну експедицію (установу) – базу практики. Законодавче регулювання польових археологічних досліджень в Україні.	6
2	Тема 2. Особливості натурних робіт під час археологічних розвідок та розкопок. Специфіка дослідження культурних нашарувань та структур на археологічних пам'ятках різних типів: правила розмітки; послідовність виконання дослідних процедур; особливості інструментального забезпечення різних видів земляних робіт.	12
3	Тема 3. Фіксаційні процедури: загальні настанови та особливості фіксаційних процедур для певних різновидів польових археологічних досліджень. Основні методи фіксації у сучасному археологічному польовому дослідженні. Новітні технології в польовій археологічній фіксації.	12
4	Тема 4. Первинне камеральне опрацювання археологічного матеріалу в польових умовах. Особливості роботи з різними категоріями знахідок (артефакти, археобіологічні та антропологічні матеріали).	12
5	Тема 5. Польова археологічна документація: різновиди, правила ведення, застосування можливостей сучасних технологій.	12
6	Тема 6. Звітна документація про археологічні дослідження: структурні складові, правила створення, подання та зберігання.	12
7	Тема 7. Музейні (фондові) колекції археологічних матеріалів: від видобутку в процесі польових досліджень до музейного зберігання та/або експонування.	12
ЗМ 2. Складання звіту про проходження практики.		10
Підсумковий контроль. Захист звіту.		2
ВСЬОГО		90

Загальний обсяг: 90 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Вступ до музеєзнавства і пам'яткознавства. Навчальний посібник. – К., 2019.
2. Гріффен Л., Титова О. Основи пам'яткознавства. – LAMBERT Academic Publishing, 2017.
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини».
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Закон України «Про охорону археологічної спадщини».
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
5. Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації з польової антропології. – Л., 2019.
6. Микульчик Р., Слободян П., Рак Т. Словник-довідник термінології музейництва. – 2012.
7. Наукова звітність про польові археологічні дослідження (інструктивні матеріали):
<https://iananu.org.ua/106-struktura/naukovi-viddili/polovij-komitet/1039-naukova-zvitnist-pro-polovi-arkheolohichni-doslidzhennia>
8. Словник-довідник з археології. – К., 1996.
9. Drewett P. Field archaeology. An introduction. – London, 2001.
10. Renfrew Colin, Bahn Paul. Archaeology: Theories, Methods and Practice. London, 1993.

Додаткові:

1. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження. – К., 1998.
2. Малєєв Ю. М. Словник археологічних термінів. – К., 1999.
3. Малишев О. О. Мальтійська конвенція і превентивна археологія у Європі й Україні (дослідження та матеріали): 25 років переглянутої Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини. – К., 2017.
4. Методика проведення наукової археологічної експертизи. – К.: Ін-т археології НАН України, 2015. <https://iananu.org.ua/images/PolKom/Metodyka-expert.pdf>
5. Методические рекомендации по исследованию курганных памятников для студентов исторического факультета. – К., 1986.
6. Методичні рекомендації до проведення археологічної практики (для студентів історичного факультету). – Чернівці, 1994.
7. Методические указания к проведению полевой археологической практики для студентов исторического факультета. – К., 1984.
8. Шоденник і програма учбово-виробничої археологічної практики. – К., 1985.

Додаткові ресурси:

1. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини.
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/143-Ukrainian.pdf>
2. Закон України про музеї та музейну справу
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр>
3. Наказ Міністерства культури України «Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16#Text>